

prikazi i recenzije

S. Marija ZOVKIĆ, 100 godina sestara karmelićanki Božanskog Srca Isusova u Hrvatskoj, Karmelska izdanja, Zagreb, 2017., 445 str.

Knjiga nudi paralelno hrvatski tekst i engleski prijevod. U pojedinim poglavljima o dolasku sestara u Zagreb pod kraj Prvoga svjetskog rata, osnutku hrvatske provincije te nastanku i djelovanju deset samostan uvršteno je 694 slike pokojnih i živih sestara i prijatelja družbe, uključivši pet zagrebačkih nadbiskupa koji su od srca podržavali dolazak i djelovanje sestara od 1917. do 2017. godine. Od sadašnjih deset samostana te provincije autorica je kao članica sestarske zajednice djelovala u samostanima na Vrhovcu u Zagrebu, zatim u Slavanskom Brodu, Belici, i Puntu na Krku, i to kao jedna od sestara u družbinu domu za djecu ali i kao vjeroučiteljica u školskom i katehistica na župnom vjeronauku. To joj je omogućilo da, po mandatu dobivenu od provincijalne glavarice, napiše knjigu o stotoj obljetnici Hrvatske provincije Karmelićanki BSI temeljenu na samostanskim kronikama, povijesnim izvorima i iskazima pojedinih sestara.

Autorica je s pravom smatrala potrebnim u uvodnom poglavlju predstaviti samu osnivačicu M. Mariju Tereziju Tauscher van den Bosch (1855. – 1938.), njezino proglašenje blaženom godine 2006. te duhovnost družbe. Ona je odrasla u obitelji revnoga protestantskog pastora u Berlinu, gdje je od roditelja naučila s pažnjom čitati Sveto pismo, uključivati se u tzv. kućne misije posjećivanjem vjerničkih obitelji i u vjeru crkvene zajednice uvoditi mlade. Od mladosti se zanimala za odlomke o Majci Isusovoj i sv. Petru u Novome zavjetu te o tome postavljala pitanja ocu. U dobi od 33 godine, radeći tri godine u jednoj zdravstvenoj ustanovi u Kölnu, koju su vodili katolici, zbližila se katolicima i pristupila u puno zajedništvo Katoličke crkve. Teško joj je padalo što ju je otac zbog toga isključio iz obitelji zabranivši joj posjećivati ih dok je on živ. Neke autentično kršćanske elemente naučene u vlastitoj obitelji zadržala je i u družbi Karmelićanki BSI, koju je osnovala u Berlinu 1891. godine otvaranjem prvog doma za nezbrinutu djecu, ali je kuću maticu morala preseliti u Sittardu, u Nizozemskoj, kako bi dobila dopuštenje mjesnog biskupa i Svete Stolice za kuću maticu i novicijat.

U poglavlju »Sestre Karmelićanke BSI u Hrvatskoj« prikazan je početak tako što je utemeljiteljica godine 1913. za vrijeme svoga boravka u Americi upoznala doseljene Hrvate i duhovnu zapuštenost njihove djece pa je zamolila zagrebačkog nadbiskupa Antuna Bauera da u Zagrebu otvori samostan družbe gdje bi se pridruživale i Hrvatice, koje bi kasnije mogle biti poslone sunarodnjacima u Americi. Nadbiskup je svim srcem dao potporu toj inicijativi, ali je zbog ratnih teškoća privremeni samostan otvoren tek u prosincu 1917. godine a sestre su mogle ostati trajno u Hrvatskoj zahvaljujući nadbiskupovu poklonu crkvenog posjeda u Hrvatskom Leskovcu 1919. godine. Ogromne napore u otvaranje i

ostanak uložila je utemeljiteljčina vjerna suradnica M. Terezija Demetz (1877. – 1958.), dinamična i uporna Tirolka, koja se trudila da razumije sestre iz slavenskih naroda. Utemeljiteljica je 11. listopada 1920. godine posjetila svoje sestre u Hrvatskom Leskovcu te se zadržala osam dana, a preko sposobne poglavarice u Hrvatskom Leskovcu M. Romane Dresel izmolila je dopuštenje nadbiskupa da sestre u Zagrebu, na Vrhovcu, 1924. godine kupe prikladnu kuću i u njoj počnu djelovati u travnju 1925. godine.

Hrvatske kandidatice morale su 25 godina ići u novicijjat na njemačko govorno područje, u Beč ili Budimpeštu, koji su do 1918. godine bili u istoj državi kao i Zagreb. Nastankom nove države Jugoslavije počeo je pritisak na upravu družbe da se novicijjat otvori u Hrvatskoj te da se provincija osamostali. Kako su prema konstitucijama družbe za osamostaljenje provincije bila potrebna tri kanonski utemeljena samostana, to se moglo ostvariti tek nakon što su hrvatske karmelićanke preuzele 1939. godine kuću u Poredju, općina Hum na Sutli, koju im je oporučno ostavio Josip Šrimpf 1936. godine, ali uz uvjet da je preuzmu tek nakon smrti njegove supruge. Utemeljiteljica je u svibnju 1936. godine izdvojila samostane u Hrvatskoj od njihove bečke provincije i pripojila ih izravno kući matici u Sittardu. Nadbiskup Bauer dao je 10. lipnja 1937. godine pismeno dopuštenje da se samostan u Zagrebu uzdigne na položaj provincijalne kuće u Jugoslaviji, ali je tu odluku mogao pravno provesti njegov nasljednik Alojzije Stepinac tek nakon što je Sveta Stolica dala formalno odobrenje 24. listopada 1942. godine. Time je odobreno i držanje novicijata u kući matici provincije u Zagrebu.

Nakon prvih triju samostana na području Zagrebačke nadbiskupije uslijedilo je otvaranje još šest samostana u Hrvatskoj te jednog u Bosni i Hercegovini:

- Samostan bl. Marije Terezije u Puntu na Krku, 1960;
- Samostan sv. Pija X. u Belici, Međimurje, 1968;
- Samostan Majke Božje Karmelske u Slavanskom Brodu, 1969;
- Samostan u Svetoj Nedelji-Strmcu, 1977;
- Samostan Djeteta Isusa u Splitu, 1979;
- Samostan sv. Terezije Avilske, u Gabela Polju, Mostarsko-duvanjska biskupija, 1990;
- Samostan Svete obitelji u Bibinju, 1996.

Otvaranju svakoga od tih samostana prethodila je inicijativa nadležnog biskupa ili svećenika koji je to predložio svome biskupu, zatim traženje prikladne kuće i dolazak sestara koje nastavljaju svoj pastoralno-apostolski rad: briga za djecu u vlastitim domovima, briga za bolesne i stare osobe, drže školski i župni vjeronauk i obavljaju kućne misije u duhu osnivateljice. Među pismima bivših odgajanika i ona su hrvatskih isusovaca Alfreda Schneidera (1931. – 2016.) i Josipa Kukuljana (1930. – 1992.). A. Schneider se sa zahvalnošću sjeća s. Ane Terezije, Njemice i karmelićanke BSI s kojom je – zato što je bio dječak iz njemačke zagrebačke obitelji – u proljeće 1945. godine bio u logoru Jankomir kraj Zagreba. S njome je satima razgovarao u krugu logora pod velikom jelom. Ona mu je iznenada rekla: »Fred, in dir ist ein Kern zum Priesterberuf – Fred, u tebi je klica svećeničkog zvanja.« Oboje su izašli iz logora, sestra je istjerana iz Jugoslavije, a on je nastavio put svećeništva. Javila mu se, prigodom njegove mlade mise, istaknuvši da je kroz sve

godine molila za njega. Kukuljan piše kako je, zbog prerane smrti oboje bolesnih roditelja, s dvije starije sestre dospio u sestarski dom. Obje sestre postale su članice družbe i vršile službu poglavarica, a on se sa zahvalnošću sjeća kako su dječaci u Hrvatskom Leskovcu mudro upućivani da za mlađe čine što mogu: »Gulili krumpir, prali suđe, uređivali vrtić, čuvali krave, brali trešnje i ribizle. Za Božić predstava i pjevanje u kapelici. Svega je bilo, osim tate i mame. Njih nigdje, ali kao da su nekamo na trenutak otišli. Dotle je obiteljski život sretno cvao...« Treći kandidat koji je među sestrama izrastao u prezbitera Riječke nadbiskupije je don Mijo Liković, rođen 1929. godine. Afektivno je u svojim aktivnim godinama ostao vezan na podršku sestara tako da je kod njih u samostanu na Vrhovcu 7. studenoga 1979. slavio svoju dvadeset petu obljetnicu svećeništva, a 7. studenoga 2004. pedesetu.

Pri osnutku samostana i radu njihovih domova na području Zagrebačke nadbiskupije bila je ključna duhovna podrška i materijalna potpora pet nadbiskupa u ovih sto godina: Antuna Bauera, Alojzija Stepinca, Franje Šepera, Franje Kuharića i Josipa Bozanića. U četvrtome poglavlju prvi su put sustavno navedeni dokumenti i iskazi sestara o spašavanju Židova u samostanima karmelićanki BSI u vrijeme Drugoga svjetskog rata, na diskretnu zamolbu nadbiskupa Stepinca, te njegova pisma poglavarici M. Tereziji Jadro (1898. – 1981.) od 17. ožujka 1952. do 4. kolovoza 1959. godine. Iz osobnih razgovora s tom duhovnom redovnicom i hrabrom poglavaricom znam koliko su joj bili važni savjeti zatočenika u Krašiću za hrabrenje sestara u strahu od komunističkog režima i brizi za materijalne potrebe sestarske zajednice. Uz nju, u povijesti hrvatske provincije plemenitu ulogu odigrale su tri poglavarice koje su bile šticienice sestara u domu, a kao djevojke pridružile su im se u družbi: s. Jelena Kukuljan (1921. – 2000.), njezina sestra Mirjana Kukuljan (1920. – 2009.) i s. Cecilija Mikac (1922. – 2013.). Njihove slike u kontekstu izlaganja čitateljice i čitatelji monografije mogu naći na više mjesta.

Posebnu draž i prozračnost ovoj knjizi daju fotografije sestara na poslu i prigodom različitih svečanosti u samostanima i domovima. Na primjer, u odsjeku o samostanu sv. Male Terezije na Vrhovcu u Zagrebu, nakon godine 1960., s. Jelena Kukuljan s prvopričesnicima i krizmanicima u Tordincima 1965., župi Đakovačke biskupije; nadbiskup Kuharić posvećuje oltar u novoj kapelici na Vrhovcu; biskup Salač sa zlatnojubilarkama 1971. godine. U dijelu o samostanu u Poredju tri romantične slike: sestra za loncem u kuhinji, druga u dvorištu miješa u čabru, na trećoj sestre i njihove šticienice komušaju kukuruze. U poglavlju o samostanu u Puntu živahne su slike sestara Katarine, Valentine i Julijane u igri s djecom te s. Irene, koja vodi župni zbor. Na tim slikama mogu se zorno prepoznati sestre koje su već završile svoje zemaljsko putovanje ali i mlade sestre kojima još predstoje godine radosnog svjedočenja i djelovanja u prilog malenima i nemoćnima.

U poglavlju o misijskoj djelatnosti pripadnica Hrvatske provincije prikazan je kratko apostolat sestara koje su nazočne u Brazilu, Nigeriji i Rusiji; njihov pastoralni rad i redovničko svjedočenje osvijetljeni su s pedeset fotografija. Jedna njihova sestra Hrvatica djeluje na Islandu, ali tu zajednicu popunjava i prati generalna uprava.

Na kraju knjige, popis sada živih pripadnica Provincije pokazuje da ih ima 106 u domovini i 10 izvan domovine. Na popisu preminulih sestara je 64 imena s generalnim podatcima. Bilo bi lijepo da su tehnički urednici priredili i kazalo svih osoba koje su u knjizi spome-

nute jednom ili više puta, jer bi to omogućilo da čitatelji brzo nađu dotična mjesta u knjizi. To su imena ne samo mjesnih biskupa, koji su omogućili da sestre djeluju na njihovu području, nego i laika dobrotvora te nekih povijesnih osoba iz dvaju svjetskih ratova i Domovinskog rata. Iako autorici nije bila prvotna svrha pružiti znanstvenu povijest Hrvatske provincije karmelićanki BSI, u bilješkama je iznijela osnovne podatke o osobama izvan družbe koje su nešto pomagale ili čak smetale. Time je pokazala da su članice Hrvatske provincije karmelićanki BSI sastavni dio Crkve u hrvatskom narodu te da svoje redovničko poslanje obavljaju u konkretnim povijesnim prilikama. Te bilješke navedenu su na kraju knjige, i to na hrvatskom i engleskom (430-438). Naveden je popis izvora te osnovna bibliografija (440-444).

Od srpnja 1964. godine kontaktiram s poglavaricama i drugim sestrama te družbe, od kojih sam nekima bio posrednik da se pridruže toj redovničkoj zajednici. S radošću sam opazio kako se one razvijaju u zdrave i duhovne vjernice koje su u družbi našle sebe pred Bogom i dobivaju podršku ostalih članica za radosno življenje kao redovnice u Crkvi i za Crkvu. Dok družbi čestitam jubilej, knjigu preporučam sestrama i prijateljima družbe, zahvalan Bogu što sam služeći kao kućni svećenik u Hrvatskom Leskovcu za vrijeme spremanja doktorata teologije mogao upoznati jednu redovničku zajednicu sveopće i krajevne Crkve.

Mato Zovkić